

Verlag Nationaal Burgerberaad Klimaat 17 en 18 mei 2025

Tijdens het weekend van 17 en 18 mei kwamen de deelnemers van het Nationaal Burgerberaad Klimaat opnieuw samen, de vijfde bijeenkomst alweer! Dit weekend stond in het teken van het verder verdiepen en verrijken van de conceptaanbevelingen. De deelnemers werkten intensief samen om de aanbevelingen uit te werken en concreet te maken. Ze maakten daarbij gebruik van informatie vanuit verschillende perspectieven. Zo gingen ze in gesprek met ambtenaren en wetenschappers. En werden de uitkomsten van de publieksraadpleging en de Kinderklimaattop gepresenteerd.

Zaterdag 17 mei – Verdiepen, schrijven en verbinden

Opening

Nienke opende de dag met een warme begroeting. Ze benadrukte dat het burgerberaad nu in een spannende fase zit waarin lastige keuzes gemaakt gaan worden over de inhoud. Ook lichtte ze haar rol als onafhankelijk voorzitter toe: zij bewaakt het proces, maar bemoeit zich niet met de inhoud.

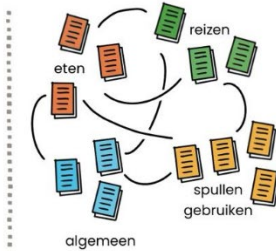
Hoofdgespreksbegeleider Yannick vertelde vervolgens over het programma van het weekend en blikte kort terug op de vorige bijeenkomst. Hij legde uit dat er in de komende bijeenkomst gewerkt wordt op 3 niveaus:

- Aan elke specifieke aanbeveling zelf
- Hoe zijn de aanbevelingen met elkaar verbonden? Is er overlap? Zijn er tegenstellingen?
- Wat is het grotere verhaal?

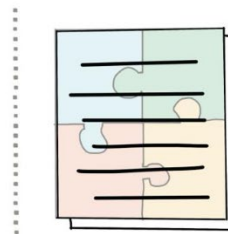
Stappen die we gaan maken

Aanbevelingen

Thema's & Aanbevelingen

Het grote verhaal

Aan de slag met aanbevelingen in gesprek met deskundigen

's Ochtends werkten de deelnemers in drie rondes aan het aanscherpen, verdiepen en verrijken van hun aanbevelingen. Ze gingen in gesprek met verschillende deskundigen. In de ene ronde zaten een of twee wetenschappers aan tafel met wie de deelnemers in gesprek gingen over de impact van de aanbeveling en verschillende opties. In de andere ronde schoven een of twee ambtenaren aan met wie de deelnemers in gesprek gingen over bestaande beleidsprogramma's en juridische haalbaarheid. En de deelnemers hadden in een vrije ronde de tijd om hun inzichten te verwerken in de aanbeveling. Het was daarbij helemaal aan de deelnemers van het burgerberaad zelf om te besluiten of en op welke manier ze gebruik wilden maken van de informatie die door de deskundigen werd gedeeld.

Bekijk de lijst van deskundigen in de bijlage.

Om voor voldoende afwisseling en kruisbestuiving te zorgen, was de regel dat er per groepje altijd twee vaste mensen en twee nieuwe mensen aan de aanbeveling werkten. Daarnaast benoemde elk groepje een Schrijver en een Verslaggever. De Schrijver schreef de belangrijkste punten kort, simpel en leesbaar op. De Verslaggever presenteerde de aanbeveling aan andere deelnemers in verschillende rondes tijdens het weekend.

Tussenstand en raadpleging

Na de lunch presenteerden alle Verslaggevers kort de stand van zaken per aanbeveling. Elke 'aanbevelingspitch' kreeg één minuut. Het gaf een eerste beeld van hoe ver de verschillende groepen waren gekomen. Daarna presenteerden onderzoekers van Populytics de eerste resultaten van de publieksraadpleging: wat vinden Nederlanders belangrijk en waar moet het burgerberaad rekening mee houden bij het maken van zijn advies? Maar liefst 32.532 mensen in Nederland hebben de raadpleging ingevuld. De resultaten helpen het burgerberaad bij het maken van lastige keuzes. Eind september, wanneer het burgerberaad zijn advies overhandigt aan het kabinet en de Tweede Kamer, worden de uitkomsten van de raadpleging met de rest van Nederland gedeeld.

Schrijven aan het grote verhaal

In de middag gingen de deelnemers verder met het uitwerken van de aanbevelingen. Daarbij maakten ze gebruik van de gesprekken in de ochtend en de uitkomsten van de raadpleging. Ook ging een groepje deelnemers aan de slag met het 'grote verhaal'.

Daar schreven ze aan de voorpagina van een fictieve krant uit 2040: Toekomst Vandaag. Een creatieve manier om samen te verkennen wat het burgerberaad met de aanbevelingen in de toekomst hoopt te bereiken. De dag werd afgesloten met ‘Vissenkomp’-gesprekken: deelnemers bespraken de aanbevelingen per thema in kleinere, cirkelvormige opstellingen waarin iedereen kon meedoen aan de dialoog.

Afsluiting

Yannick sloot de dag af met een diepe buiging voor de inzet van alle deelnemers. Hij herinnerde aan een eerder getoond filmpje waarbij het beeld van de stier van Picasso tijdens het proces steeds andere invulling en kleuraccenten krijgt. Aan het begin en tijdens het proces zie je nog niet waar je aan het einde uitkomt. En je ziet nog niet wat je gaat maken. Yannick: “We hebben gezien hoe de aanbevelingen met elkaar te maken hebben en zien ook waar het schuurt. Morgen gaan we verder met de aanbevelingen zo scherp mogelijk krijgen.”

Zondag 18 mei – Besluitvorming en peiling

Opening

Nienke verwelkomde de deelnemers en benoemde twee belangrijke momenten. Op 28 mei zal een delegatie van deelnemers de Tweede Kamer bezoeken en op 29 september overhandigt het burgerberaad het advies aan het kabinet en de Tweede Kamer. Yannick schetste het programma van de dag: eerst de aanbevelingen verder aanscherpen met behulp van de inzichten uit de raadpleging en de Kinderklimaattop. Daarna alle aanbevelingen aan het hele burgerberaad presenteren. En dan aan het einde van de dag een eerste peiling doen: hoe kijkt het burgerberaad aan het eind van het vijfde weekend naar de set van aanbevelingen?

Kinderklimaattop

De dag begon met een presentatie van de uitkomsten van de Kinderklimaattop door acht kinderen en jongeren. Een korte video liet zien wat de kinderen en jongeren tijdens de twee dagen gedaan hebben. Daarna vertelden zij in een vraaggelbesprek wat zij belangrijk vinden als het gaat om eten, spullen gebruiken en reizen op een manier die beter is voor het klimaat.

De onbevangen en frisse blik van de kinderen en jongeren maakte indruk. Ze vroegen het burgerberaad: “Blijf naar ons luisteren. Vraag gewoon eens naar de mening van je

buurjongen of -meisje.” De kinderen en jongeren overhandigden een rapport met de uitkomsten van de Kinderklimaattop aan het burgerberaad. De kinderen overhandigden ook een creatieve krant. Eind september, wanneer het burgerberaad zijn advies overhandigt aan het kabinet en de Tweede Kamer, wordt het rapport van de Kinderklimaattop met de rest van Nederland gedeeld.

Collectieve besluitvorming

In kleinere groepjes presenteerden deelnemers hun aanbevelingen aan elkaar en gingen hierover in gesprek. Door argumenten uit te wisselen – eerst voor, dan tegen – werd duidelijk wat de sterke punten van een aanbeveling waren en welke onderdelen nog aangescherpt moesten worden. Op basis van de inzichten uit de gesprekken werden de aanbevelingen verder aangescherpt. Ook luisterden onderzoekers mee die de komende weken de impactanalyse gaan uitvoeren.

Impactanalyse

Tussen nu en het volgende weekend laat de projectorganisatie een impactanalyse uitvoeren van de conceptaanbevelingen. De impactanalyse geeft het burgerberaad informatie over de impact (gevolgen) van de aanbevelingen op:

- het klimaat (verwachte CO₂-uitstoot),
- de economie,
- de maatschappij.

De impactanalyse brengt ook andere gevolgen in kaart (zoals milieueffecten) en technologische en juridische haalbaarheid.

De analyse wordt door onderzoekers van het onafhankelijke bureau CE Delft uitgevoerd.

Tijdens het laatste weekend krijgt het burgerberaad de uitkomsten van de impactanalyse. Het burgerberaad kan op basis van deze informatie besluiten om de aanbevelingen nog verder uit te werken, te verrijken of aan te passen.

Na de zesde bijeenkomst wordt een tweede impactanalyse van de definitieve aanbevelingen gedaan. Deze definitieve impactanalyse wordt dan samen met de aanbevelingen bij de overhandiging van het advies gedeeld met de rest van Nederland.

Presentaties en peiling

Na de laatste pauze werden alle aanbevelingen opnieuw kort gepresenteerd door de Verslaggevers aan het hele burgerberaad. Daarna werd een peiling gedaan. De deelnemers gaven alle aanbevelingen een cijfer via Mentimeter. Yannick benadrukte dat het ging om een peiling, niet om een stemming. Het doel was om zichtbaar te maken hoe het hele burgerberaad aan het eind van het vijfde weekend naar de set van aanbevelingen keek. Dit helpt het burgerberaad om te zien welk werk er samen nog te doen is. We willen de aanbevelingen tussen de vijfde en de zesde bijeenkomst én tijdens de zesde bijeenkomst namelijk nog zoveel mogelijk verrijken en aanscherpen. De peiling helpt daarbij, om de gesprekken nog gericht met elkaar te voeren.

De conclusie van de peiling op zondag is positief: als groep is het burgerberaad al heel tevreden met de set van aanbevelingen. Er zijn geen lage scores en de deelnemers gaven alle aanbevelingen nu al een (ruime) voldoende. Er ligt een stevige basis om nu samen de laatste stappen te zetten en tot sterke, breed gedragen aanbevelingen te komen.

Alle aanbevelingen worden na de vijfde bijeenkomst op de deelnemerswebsite van het burgerberaad geplaatst. Alle deelnemers kunnen dan reageren en de verschillende teksten verder verrijken. Op 11 juni is er een online bijeenkomst waarin het burgerberaad samen verder schrijft aan zijn aanbevelingen.

Afsluiting

Het programma liep iets uit. Yannick sloot daarom kort af: “Geef jezelf een groot applaus.” Daarmee kwam het vijfde weekend van het burgerberaad ten einde.

Bijlage Lijst wetenschappers en ambtenaren die aanwezig waren bij bijeenkomst 5

Op zaterdag 17 mei waren ambtenaren en wetenschappers aanwezig om in gesprek te gaan met het burgerberaad en om vragen van de deelnemers te beantwoorden over de conceptaanbevelingen. De ambtenaren deelden informatie over onder andere bestaande beleidsprogramma's en wat er juridisch wel en niet kan. De wetenschappers deelden informatie over onder andere de mogelijke gevolgen van conceptaanbevelingen voor het klimaat, de economie en de maatschappij.

Tot nu toe zijn alle deskundigen die kennis hebben gedeeld met het burgerberaad geïnterviewd op video. Zodat heel Nederland kan zien wie er met het burgerberaad in gesprek is gegaan en welke kennis er is gedeeld. Dit is niet gedaan bij de deskundigen die 17 mei aanwezig waren, omdat de kennis die is gedeeld direct gaat over conceptaanbevelingen. En dus over de inhoud van het advies. Het advies wordt pas bekend gemaakt wanneer het door het burgerberaad is afgerond.

Wetenschappers (onderstreept = ook [wetenschappelijke werkgroep](#)):

Reint Jan Renes (Hogeschool van Amsterdam)

Hans peter Honkoop (Milieu Centraal)

Goda Perlaviciute (Rijksuniversiteit Groningen)

Lilou van Lieshout (Voedingscentrum)

Stefan Bakker (Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid)

Antoine Heideveld (Het Groene Brein)

Jetske Bouma (Planbureau voor de Leefomgeving)

Sanne Stroosnijder (Wageningen Universiteit & Research)

Bert van Wee (Technische Universiteit Delft)

Krijn Poppe (Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur)

Dewi Dulong (Milieu Centraal)

Ambtenaren:

Ministerie van Klimaat en Groene Groei, Kerndepartement, DG Klimaat en Energie, Directie Klimaat (5 ambtenaren)

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Beleid, DG Milieu en Internationaal, Directie Duurzame Leefomgeving en Circulaire Economie (2 ambtenaren)

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Beleid, DG Luchtvaart en Maritieme Zaken, Directie Luchtvaart

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Beleid, DG Mobiliteit, Directie Vervoer en Spoor

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Beleid, DG Mobiliteit, Directie Duurzame Mobiliteit (4 ambtenaren)

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, Kerndepartement, DG Natuur & Visserij, Programma Klimaatopgave LVVN

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, Kerndepartement, DG Agro, Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, DG Hoger Onderwijs, Beroepsonderwijs, Wetenschap en Emancipatie, Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Directie Kennis en Strategie

Ministerie van Financiën, Directie Algemene Financiële en Economische Politiek

